

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1340

מסכת סנהדרין מ'-מ"ו ♦ נגעים י"ג, ה' - י"ג, ט'

בס"ד, כ"ו טבת תשפ"ה

השבוע בגליון

- ♦ "לחיים" - על מה ולמה
- ♦ כוס הנישואין של אדם הראשון
- ♦ מדוע דף מג/א קצר יחסית?
- ♦ סיום מסכת שהצנזור השמיטי ממנה קטעים
- ♦ מדוע הגיה המהר"ל את תפילת "מכניסי רחמים"
- ♦ תפילות כהן משולבות פניות אל המלאכים

- ♦ ההבדל בין הר הזיתים להרי מואב
- ♦ החישוב נעשה מן המקום הגבוה הטבעי שבעיר
- ♦ תפילת מנחה בגורדי שחקים

- ♦ מתי יבוא המשיח?
- ♦ מדוע ארכה בריאת אדם הראשון 12 שעות?
- ♦ לדבר על עצמך בלשון נסתר
- ♦ מתי "הנץ החמה"?
- ♦ "הנץ החמה", על שום מה?
- ♦ הנץ הנראה והנץ החמה

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

חתונת השנה

האולם המה ועלה על גדותיו. מאות מוזמנים גדשו את מקומות הישיבה ואת רחבת הריקודים והשמחה גאתה, התרוממה ונשפכה בעליזות מן האולם המפואר אל סביבותיו.

אחד המוזמנים נכנס אל האולם, הביט ימינה, סובב את ראשו לשמאל, ולפתע קלט כי דבר מה מוזר מתרחש לנגד עיניו. רק לפני שבוע שולשה ההזמנה לתיבת הדואר שבביתו, תוך הדגשה על המעטפה כי **חובה** עליו להשתתף בחתונה זו. מפת היכרותו עם שולחי ההזמנה והכבוד הרב שרחש כלפיהם, הוא הואיל לכתת את רגליו אל האולם. ברם, מי הם המלצרים האלה? פניהם היו מוכרות לו מאד, אלא שהוא לא האמין למראה עיניו.

ארבעה חדשים לפני כן נקלעה בת ישראל צנועה וחסודה בגיל השידוכים אל ביתה של משפחת טורק בבני ברק. מרוב צניעותה לא הצליחו לברר את המעיק עליה, שח בן המשפחה. אולם, לא אשה מלאת רוח ורחמים כרבנית טורק ע"ה תיכנע במהרה. ואכן, כעבור זמן מסויים פלטה הנערה, כי זו תקופה ארוכה שהיא באה בקשרי שידוכין עם בחור ישיבה בן טובים, אלא שמועד החתונה לא נקבע מעולם, מאחר ששניהם לא ידעו מניין ימצאו מקורות המימון המינימאליים הדרושים לקיום טקס הנישואין ולהוצאות הנלוות לחייו של זוג צעיר בישראל. ככל שחולף הזמן לחשה הנערה בעצבות, גוברים חששותי כי השידוך עלול להתבטל.

במרץ נעורים החלה הרבנית טורק ע"ה לגייס רבנים, עסקנים ובני משפחה, כדי לבנות חורבה אחת

דף לח/ב שתיים עשרה שעות הוי היום...

מתי יבוא המשיח?

בגמרתנו מתאר רבי יוחנן בר חנינא את מהלך היום השישי לבריאת העולם, שעה אחר שעה: "שעה ראשונה - הוצבר עפרו, שניה - נעשה גולם, שלישית - נמתחו אבריו, רביעית - נזרקה בו נשמה, חמישית - עמד על רגליו, ששית - קרא שמות, שביעית נזדווגה לו חוה, שמינית - עלו למטה שנים וירדו ארבעה, תשיעית - נצטווה שלא לאכול מן האילן, עשירית - סרח, אחת עשרה - נידון, שתיים עשרה - נטרד והלך לו". טרם עיסוקנו בנושא זה, ראוי לצטט את דברי רבי יוסף חיים זצ"ל (שו"ת "תורה לשמה" סי' תק"א), כי "אותם השעות של ששת ימי בראשית אינם שיעור שעות של ימים אלו אלא הם ארוכים וגדולים שיעור זמן גדול, כנודע". [ע"ע רמב"ן בראשית א/א].

מדוע ארכה בריאת אדם הראשון 12 שעות? המהר"ל (בחיידושי אגדות כאן ובספרו "תפארת ישראל" פ' ט"ז), עוסק בהרחבה בנושאים אלו ומבאר, כי לא בכדי התפרשה בריאת האדם על פני כל היום, כדי לרמז שהאדם הוא עיקר הבריאה ותכליתה, ומכל הבחינות וההגדרות האדם כולל הכל. לפיכך, הוא גם נברא יחידי (לעיל לו/א) ועפרו נצבר מכל העולם (לח/ב). [ראה גם פי' "בנין יהושע" על אבות דרבי נתן פ"א ה"ז].

בראשונים מבואר, כי שש אלפים השנים שנקצבו לעולמנו הקט, מדודות ושקולות כנגד ששת ימי בראשית, וכל יום הוא כנגד יחידה אחת של אלף שנים, הנחשבים בעיני הקב"ה ליום אחד, ככתוב (תהילים ז/ז) "כי אלף שנים בעיניך כיום". הראשונים, בהם הרמב"ן, רבינו בחיי, הריקאנטי, ה"צידה לדרך" (בראשית ב/ג), וכן אחרונים רבים בהם, ה"אור החיים" הקדוש (ויקרא ו/ב) ועוד, עוסקים בהרחבה בהקבלת ימי קורות העולם לששת ימי הבריאה. בספר הבהיר (הובא בריקאנטי ח/ב) נאמר כי זהו פירוש הפסוק (בראשית ב/ג) "אשר ברא אלקים לעשות", היינו: במשך שנות קיום העולם ממשיכה העשייה, "לעשות", כל יום את אשר בכוחו ובסגולתו. בתוך דבריו כותב הרמב"ן, כי הגאולה תבוא באלף השישי המקביל ליום בריאת האדם [ראה שם ברמב"ן חישוב הקץ, ובשו"ת חתם סופר ח"ו סי' ס"א שתמה על דרך החישוב. ועיי' ב"מכתב מאליהו" לרב דסלר זצ"ל ח"ב עמ' 150 ואילן].

מתי יבוא המשיח? יהודים מאמינים בני מאמינים הם, ואומרים בכל יום "אחכה לו בכל יום שיבוא". כידוע, יש זמן קצוב מראש, שהוא **המועד הסופי והאחרון** לביאת המשיח. הלוואי והיינו יודעים אימתי יחול קץ זה, אך גם אז לא היינו מוסמכים ורשאים לגלותו. הגאון מוילנא זצ"ל, בפירושו ל"ספרא דצניעותא" (פ"ה), גם עורך הקבלה בין שעותיו של היום השישי לבריאת העולם לשנות האלף הנוכחי, הלא הוא האלף השישי מששת אלפי השנים שנקצבו לעולמנו הקט, ולפי חשבוננו, כל יחידה בת ארבעים ואחת שנים ושמונה חודשים בקירוב, שקולה כנגד שעה אחת משעות היום השישי, וכתב, "מכאן תדע קץ הגאולה, כשהוא "בעתה" ח"ו, כשלא יהיו זכאים שהוא הקץ האחרון, ומשביע אני את הקורא בה' אלוקי ישראל שלא יגלה זה".

ונסיים בציטוט מן הספר "שלשלת הקבלה" (עיי' בהגהות הרב מרגליות על שו"ת מן השמים סי' ע"ב) המספר, כי חכם בשם רבינו אברהם עשה "שאלת חלום" על קץ הקיצין "ומה נעימה ושנונה התשובה שקיבל רבינו אברהם, שגם הוא עשה על זה שאלת חלום, והשיבו לו בצחות לשון הכתוב (שמות ו/כב): מי - שאל ואל - צפן וסתריו..."

צעילוי נשמת

מרת **יידל עליזה מי-זהב** ע"ה
בת הר"ר מאיר ז"ל נלב"ע כ"ז בטבת תשנ"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י בניה ידידינו הר"ר **מנחם ואוריאל מי-זהב** ומשפחותיהם שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **אהרון מזוז** ז"ל
ב"ר יוסף וקמונה ז"ל נלב"ע כ"ח בטבת

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנו ידידינו הר"ר **מאיר מזוז** שיחיו

דף לח/ב משתעי קרא הכי

לדבר על עצמך בלשון נסתר

גמרתנו מספרת על מין אחד שאמר לרבי ישמעאל ברבי יוסי, כי מהפסוק (בראשית ט/כד) "וה' המטיר על סדם ועל עמורה גפרית ואש מאת ה'", ניתן להוכיח, כי שתי רשויות משמשות יחד, שכן, מאחר שבתחילת הפסוק כבר נאמר "וה' המטיר על סדם", ברור, איפוא, שהגפרית והאש הם "מאת ה'", ויש לכתוב "גפרית ואש מאתו"? אך כובס שנכח במקום השיבו כי גם במקומות נוספים מצויות מטבעות לשון מעין אלו, כגון אצל למך שפנה אל נשיו ואמר להן (בראשית ד/כג) "עדה וצלה שמען קולי, נשי למך האזנה אמרת". לכאורה, היה עליו לומר **נשיי** האזנה אמרתי, ולא נשי למך, שהרי הוא, למך, הדובר אליהן. הרי לנו, כי הדובר יכול להתייחס לעצמו בלשון המשתמעת כאילו הוא מדבר על אדם אחר.

הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל, מציין את דברי סוגיינתו בהתייחסו לשאלה מעניינת שהוגשה לעיונו (שו"ת "רב פעלים" ח"ב אה"ע סי' י"ט), אודות אדם שהופיע ובידו גט עבור אשה פלונית ו"שטר הרשאה" הנלווה אליו. ["שטר הרשאה" הוא שטר, בו שני עדים מעידים כי הבעל מינה שליח זה להולכת הגט לאשתו וכן מצוין בו מי הם העדים שחתומים על הגט]. במקרה שהוגש לפני ה"בן איש חי", עדי הרשאה היו אותם העדים שהיו חתומים על הגט, ולפיכך, היה עליהם לכתוב, "והעדים שחתומים על הגט, אנחנו הם", אולם, הם כתבו את שמותיהם "יצחק בן שמעון" וכדומה, כאילו מדובר באנשים אחרים, מבלי לציין, כי הם הם העדים. מכל מקום, בעל ה"בן איש חי" הכשיר את הגט, כמבואר בסוגיינתו, שאדם יכול להתייחס אל עצמו כאל אדם אחר.

בתשובתו הוא מציין, כי גם כאשר נתבונן בלשון הברכות אותן תקנו חז"ל נבחין בתופעה דומה: "ברוך אתה... קידשנו", היינו, מעבר מלשון נוכח ללשון נסתר [ראוי לציין, שרבותינו הראשונים כבר ביארו שינוי זה בנוסח הברכה. עיי' רמב"ן עה"ת שמות טו/כו, וברבינו בחיי וברקנטי. וע"ע בנפש החיים שער ב' פ"ג ופ"ד].

דף מב/א אחד אומר קודם הנץ החמה ואחר הנץ החמה

אימתי "הנץ החמה"?

אחד הזמנים החשובים שמכיל לוח השנה, הוא זמן "הנץ החמה". כל אדם מישראל נזקק לעתים מזומנות לדעת אימתי חל זמן זה, כדי לגזור הימנו את שעת התפילה. "הנץ החמה", על שום מה? כידוע, האור מקדים לבוא עוד לפני שגוף השמש עולה מעל האופק. ראשית האור נקרא בשם "עלות השחר", וזמנו הוא כ- 90 דקות או כ- 72 דקות [תלוי בשיטות השונות] קודם עלות השמש עצמה. עליית השמש עצמה, מעל האופק היא הזריחה, או בשמה ההלכתי "הנץ החמה". "הנץ החמה" נקרא כן מלשון "הנצו הרמונים" (שיר השירים ז/ג), היינו, תחילת פריחת השמש ("לחם שמים" ברכות פרק א' משנה ב'), ויש אומרים שיתכן שפירוש 'הנץ' הוא ניצוץ האור הראשון של החמה ("הזמנים בהלכה" פי כ"ד). מפתיע לגלות, אבל לזמן זה של "הנץ החמה", אין כמעט שום משמעות מדאורייתא! ה"יום" ההלכתי, מתחיל כבר בעלות השחר, כלומר, בראשית האור, ומדאורייתא, מאותו רגע ניתן לקיים את כל המצוות התלויות ביום.

המשמעות של הזריחה היא בעיקר 'מדרבנן'. שכן, חכמים הגבילו את קיום מצוות היום, החל מ"הנץ החמה" ואילך, ולפיכך, מצוות תקיעה בשופר, נטילת לולב, ברית מילה וכדומה, לכתחילה אין לעשותן לפני הנץ החמה (מגילה כ"א). הגבלת חז"ל נבעה מכך שזמן עלות השחר אינו ברור לכל, ועלול לגרום טעויות, לעומת זמן "הנץ החמה", הברור והנראה לעיניים (רמב"ן במלחמות ה' בתחילת מסכת ברכות).

בנוסף לכך, לכתחילה, גם זמן תפילת שמונה עשרה של שחרית הוא מ"הנץ החמה" ואילך ("שולחן ערוך" אורח סי' פ"ט סעי' א'), וראוי להדר ולהתחיל תפילה זו עם הזריחה, שנאמר (תהלים עב/ה) "ייראוך עם שמש" (ברכות כט/ב).

הנץ הנראה והנץ החמה: המעיין בלוח השנה יווכח, כי לעיתים מצויינים בו שני זמנים שונים - "הנץ החמה" ו"הנץ הנראה". בשורות הבאות נבאר את הדברים.

כידוע, כדור הארץ אינו עיגול מושלם וחלק, אלא הוא עמוס בהרים ובגבעות, בעמקים ובגאות הממלאים אותו לרוב. אדם הניצב על הר עשוי לראות שטח רחב מאד ולעומתו, אדם הניצב במישור, ואין צריך לומר בעמק, שדה ראייתו מצומצם.

ברור, איפוא, כי שני בני אדם אלה לא יראו את הזריחה או את השקיעה בזמן אחד. האיש העומד על ההר יצפה בזריחת החמה מוקדם יותר ובשקיעתה מאוחר יותר מחבירו המצוי בעמק. בנוסף לכך, יתכן ששני בני אדם יעמדו בשני מקומות זהים בגובהם, אלא שבאופק הניבט לעיני אחד מהם קיימים הרים הגורמים לכך, שזריחתו ותאחר ושקיעתו תמהר לבוא. המחשה לכך ניתן לראות בלוח השנה, כאשר השקיעה המצויינת לגבי ירושלים, שעל ההר, מאוחרת מהשקיעה בגוש דן, אף שירושלים מצויה מזרחה לאזור תל אביב.

ההבדל בין הר הזיתים להרי מואב: בעקבות כך התעורר נידון הלכתי בירושלים לפני יותר ממאה שנים, לגבי "הנץ החמה" הירושלמי. כידוע, במזרח ירושלים ממוקם הר הזיתים, ובמזרח הרחוק יותר ממנו ניצבים הרי מואב. הרים אלו, מעכבים את ראיית זריחת החמה במספר דקות. בשם המהיר"ל דיסקין נמסר, כי לקביעת זמן "הנץ החמה" בירושלים יש להתחשב בהרי מואב הרחוקים, אך לא

מחורבות ירושלים. כיד ה' הטובה עליה, עלה בידה לארגן תוך זמן קצר פינת חמד נאה למגורי בני הזוג, אולם לעריכת החתונה, זמרים ומתנדבים לעריכת שבע ברכות בכל יום משבעת ימי המשתה.

מועד החתונה הלך והתקרב. לפתע, שבועיים לפני היום הגדול והחגיגי, הרגישה הרבנית טורק ע"ה, כי פני הנערה אינן כתמול שלשום. איש לא ידע מה מעיק על לבה, אך הרבנית, אשר חשה את הזולת בכל נימי נפשה העלתה בפני הנערה את האפשרות, שמא חפצה היא להתחתן באולם המכובד ביותר, אולי נשא לבה אותה לחוגג את יום נישואיה במקום יוקרתי.

הנערה לא השיבה, אך הרבנית לא היתה זקוקה לתשובה, היא הבינה.

כאמור, היה זה שבועיים לפני מועד החתונה! בנה של הרבנית טורק ע"ה מספר בהתרגשות כי הוא תיאר לעצמו אלו מאמרי חז"ל ודברים המשמחים את הלב עתידה אמו הרבנית להעתיק על לבה הדואב של הכלה, עד שתתרחצ ויקרנו פניה.

אולם להפתעתו הרבה, הרבנית החלה בהכנות קדחתניות ליציאה מן הבית, תוך שהודיעה, כי היא אצה רצה לאולם פלוני בבני ברק, מן המכובדים שבאולמות.

ניסיתי להסביר לאימי, נזכר הבן, כי בעונה זו של חודשי הקיץ כל האולמות הוזמנו זה מכבר, ואין כל סיכוי למצוא אולם פנוי. ובכלל, מניין יילקח הסכום העצום למימון החתונה במקום כה מפואר, ומי אמר שיש להיענות לכל בקשה של הכלה, אפשר להסביר לה ש... אבל אימי כבר היתה מחוץ לדלת.

כעבור שעה קלה צלצל הטלפון בביתנו, ממשיך הבן לספר. הרמתי את השפופרת, ומצדו השני של קו הטלפון שמעתי את אמי שחה בפשטות מדהימה, כי שעה לפני כניסתה לאולם השמחות היוקרתי, קיבל בעל אותו אולם הודעה מפתיעה על ביטול חתונה מסויימת שהיתה אמורה להערך ביום חתונתה של הכלה שלנו! הוא הסכים להעמיד את האולם בחינם לרשות הזוג הצעיר, האיצה בי, ועכשיו צריך לארגן סעודה כדת וכדין.

היתה חתונה באולם מפואר, היה אוכל מגוון וטעים שבושל על ידי... מטבח הישיבה שבה למד החתן, והמלצרים היו... בני משפחתה של הרבנית טורק ע"ה.

האורח שהוזמן לחתונה על ידי משפחת טורק, עדיין עמד המום בפתח האולם, בעוד הריקודים נמשכים.

לימים סיפר אותו אורח, כי מלבד שהתפעם ממידת החסד המופלאה של צדקת זו, הבנתי והפנמתי, כי כח הרצון, הוא הקובע. אם אדם נוטל על עצמו משימה רוחנית ברצינות, ומטיל את עצמו לתוכה בכל מרצו, חזקה, שיסייעוהו מן השמים. כוחות עלומים ימסכו בגופו, ומרץ נעורים יזרו את מהלכו. הוא יצליח.

המעניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף מ/ב אדם טועה משהו

אדם טועה שלוש שעות...

איש אחד התייצב לפני ה"נודע ביהודה", וביקש להרצות לפניו מדברי תורתו. לא היו לדבריו שום בית אחיזה, ולא היו אלא גיבובים בעלמא. **לכסיים**, שאל את ה"נודע ביהודה" לדעתו. ענה לו: "דברוך הם שלא כרבי מאיר ושלא כרבי יהודה". **התפלל אותו** אדם מאד, מאחר שבדבריו לא הזכיר ולו פעם אחת דבר מדברי תנאים אלו, אך ה"נודע ביהודה" הסביר לו: המשנה בפסחים (פ"א מ"ד) מציינת את מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה, אם אדם טועה שעה או שתיים. אבל אתה טועה בדברך זה שלש שעות...

דף מ/ב א קידוש לבנה

שלום עליכם - אף אני יהודי

כאשר ביקר הרב מפוניבז' זצ"ל בדרום אפריקה לצורך ישיבותיו, חש כי התושבים היהודים במקום מביטים בו בזרות מסויימת. **פתח ואמר להם:** **כידוע** לכם, בקידוש לבנה אנו אומרים מספר פסוקים ואמירות הנראים כחסרי פשר: כשם שאני רוקד... תיפול עליהם... דוד מלך ישראל חי וקיים וכו'. הבה ואבארם לכם.

בעבר כשגזרו גזירות על הדת היהודית, אי אפשר היה לקדש את הלבנה. היו יוצאים אז היהודים בהסתה, סובבים ביערות ותוך כדי כך מקדשים אותה. טוב לו היהודי והתפלל כי לא יתפס: "כשם שאני רוקד כנגדך ואיני יכול לנגוע בך - כך לא יוכלו כל אויבי לנגוע בי לרעה". לפתע נדמה היה

בהר הזיתים, הקרוב לעיר (ספר "נברשת" ח"א עמ' נ"ח-ס). פסק הלכה זה אינו מוסכם, ויש שחלקו על כך וקבעו, כי העיקר הוא הנץ המישורי, ולא הנץ הנראה (ראה "הזמנים בהלכה" פ"ז וסוף פ' כ"ג). **היו שרצו להוכיח מסוגייתנו**, העוסקת בעד אחד המעיד כי מעשה מסויים התרחש ב"הנץ החמה" ואילו חברו מעיד כי הוא התרחש לאחר מכן, ש"הנץ הנראה" הוא הקובע, כי ברור שהם מעידים על הנץ הנראה ולא על הנץ האסטרונומי. הא למדת, כי בלשון חז"ל "הנץ החמה" הוא הזמן שבו השמש נצפית בפועל (קובץ אור ישראל גליון כ"ז). אחרים מחלקים בין מצות תפילת שמונה עשרה של שחרית שזמנה הוא "יראוך עם שמש" ממש, למצוות אחרות התלויות בהנץ החמה המישורי. למעשה, מנייני "ותיקין" רבים מאוד נוהגים כהנץ החמה הנראה, לעומת אחרים הנוהגים כהנץ החמה האסטרונומי.

החישוב נעשה מן המקום הגבוה הטבעי שבעיר: חשוב לציין, ש"הנץ הנראה" נקבע על פי המקום הגבוה באותה עיר. לפיכך, בבני ברק, נמדדת שעת הזריחה ב"גבעת רוקח", הגבוהה כשישים מטר מעל פני הים. אלא שיש להבהיר, כי לדעת רוב הפוסקים, קביעת זמן "הנץ החמה" מתבססת על המקום הגבוה הטבעי שבאותה עיר. לפיכך, לו היה גורד שחקים ממוקם במקום אחר בעיר וגובהו היה עולה על גובהה של גבעה זו, לא היה זמן "הנץ החמה" נקבע לפי הנצפה מקומתו העליונה של גורד השחקים. יתכן, איפוא, שאדם מצוי על גגו של גורד שחקים, ועדיין רואה את החמה, ולאמיתו של דבר כבר הסתיים היום, מכיון שהמקום הקובע הוא תחתית המגדל ולא גגו!... (ראה "הזמנים בהלכה" סוף פ"ז).

תפילת מנחה במגדלי התאומים: אין הדבר מוסכם לגמרי, ויש הסוברים כי המצוי על גג הבניין ורואה את החמה, לגביו עדיין לא חלף היום. נכדו של הגרש"ז אורבך זצ"ל מספר, כי כאשר חזר מארצות הברית, פנה אליו סבו - שבכל דבר הביט דרך משקפי הלכה - ושאלו אם ראה את הבניינים הגבוהים בהם לשיטה אחת, על יהודי השווה בקומה התחתונה של הבניין והפסיד את זמן מנחה, לרוץ ולעלות במעלית לקומה הגבוהה ולהתפלל מנחה מן הקומה שבה עדיין נצפית השמש... (אודות השיטות ראה בספר "דברי יוסף", דף ס"ח, ובספר "הזמנים בהלכה" לרח"פ בניש ח"א עמ' ס"ג, בהערות שם).

דף מג/א היוצא ליהרג משקין אותו

"לחיים" - על מה ולמה

בכל תפוצות ישראל נהוג לאחל "לחיים" בעת שתיית יין. כבר על רבי עקיבא מסופר (שבת סז/ב), כי על כל כוס וכוס שהביא בעת שעשה משתה לבנו אמר: "חמרא וחיי לפום רבנן, חיי וחמרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון".

כוס הנישואין של אדם הראשון: הקדמונים מבארים, כי לפי הסוברים שעץ הדעת ממנו אכל אדם הראשון היה גפן (ברכות מ/א), מובן היטב מדוע אומרים "לחיים" בעת שתיית יין, שהרי על ידי עץ הדעת נגזרה מיתה על האדם. כמו כן, הם נותנים טעם גם לפי הסוברים שעץ הדעת היה עץ תאנה, שאדם הראשון שתה יין מכוס של ברכת נישואין בעת שנשא את חווה לאשה, ועל ידי כך השתכר ועבר על ציוויו של מקום ואכל מעץ הדעת, ובשל כך נגזרה מיתה על יושבי חלד (דעת זקנים מבעלי התוספות, ויקרא ט/ט). בנוסף לכך הם מציינים את דברי סוגייתנו בה מבואר ש"היוצא ליהרג משקין אותו קורט של לבונה בכוס של יין" כדי לטשטש את דעתו, וכמו כן משקין יין את האבלים (להלן ע/א), שנאמר (משלי לא/ו) "תנו שכר לאובד ויין למרי נפש". לפיכך, בעת שתיית היין מאחלים "לחיים", להבדיל עצמנו מענייני מיתה אלו. הנצי"ב מוואלאז'ין מוסיף על כך ומבאר את ברכתו של רבי עקיבא "חמרא וחיי... חיי וחמרא", היינו: הוא איחל לאורחיו כי ינם לא יהא כיון ששותים לפני המוות - "חמרא וחיי", ולא כיון ששותים לאחר המוות - "חיי וחמרא"...

מעניין לציין, כי הגאון ממונקאטש הקפיד על האומרים "לחיים" בשתיית יין הקידוש, מאחר ששומר מצווה לא יידע דבר רע, ואין לחשוש לסכנה או לקללה בעת עשיית מצווה. בפרט יצא קצפו על אותם שבלייל שבת לא אמרו "לחיים" לאחר שתיית יין הקידוש, ורק על יין קידוש של יום אמרו "לחיים". הגאון ראה בכך זלזול חמור והפחתה מכבוד מצוות הקידוש ביום, ולא נחה דעתו עד שכתב, כי "מנהג בורים" הוא זה. לימים, לאחר שהביאו בפניו את דברי המדרש תנחומא (פקודי ב) האומר: "שליח צבור כשיש בידו כוס של קדוש או של הבדלה והוא אומר סברי מרגן ואומר הקהל לחיים כלומר, כי לחיים יהא הכוס", חזר בו הגאון ממונקאטש מיד מדבריו, ולא עוד, אלא שבאותה שבת, בעת אמירת דברי תורה בכל סעודה, הוא הזכיר בהתלהבות את דברי המדרש הנ"ל ("שמירת הגוף והנפש" סי' נ"ג).

מתי יש לאחל "לחיים", טרם הברכה על היין או לאחריה? על כך ראה בספר "מאורות הדף היומי" ח"ג עמ' קנ"ד - קנ"ה.

דף מג/א - ב כל הזוכח את יצרו

מדוע דף מג/א קצר יחסית?

עינים החדה של לומדי הדף היומי תבחין וודאי שדף מג/א קצר יחסית לדפי גמרא אחרים בש"ס. לא זו בלבד, אלא שעיון בדברי הגמרא יגלה, כי עמוד ב' מתחיל במימרא של רבי יהושע בן לוי, "כל הזוכח את יצרו", שלכאורה אין כל קשר בינה לבין הגמרא שלפניה ושלאחריה. ההסבר לתופעות אלו טמון במעללי הצנזורה שנועדו לשימצה, אשר פקידיה ברשעות ובזדון, גזרו שורות

עולים על רכבת הלימוד

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות וחזכים בסיפוק רוחני עצומ!

קבע עיתים ללימוד
 כנשיא 3029 *

חודש ראשון התנסות חינם

וקטעים שלמים מן התלמוד, אשר בהם הוזכר שמו של אותו האיש ימ"ש. מעניין לציין, כי השמטת קטעים מן התלמוד גררה אחריה נידון הלכתי מעניין.

סיום מסכת שהצנזור השמיט ממנה קטעים: כידוע, המסיים מסכת רשאי לאכול בשר ולשתות יין בתשעת הימים בין ר"ח מנחם אב לתשעה באב, ובערב פסח סיום מסכת פותר את המסיים ואת המשתתפים בסיום מתענית בכורות. יש, איפוא, לדעת, אם גם סיום מסכת שהושמטו ממנה קטעים נחשב כ"סיום" שאלה זו הריץ רבי יונה שטנצל, אבי לימוד "המשנה היומית וההלכה היומית" לרבו, רבי אריה צבי פרומר מקוזיגלוב, בעל שו"ת "ארץ צבי" (ח"ב סי' ס"ז) וראש ישיבת חכמי לובלין שבפולין, אשר השיב לו כי מתחילה נערכו סעודות מצווה גם על סיום משניות, כפי שנהג אביו (שבת ק"ח/ב), אף שבזמנו עדיין לא התחבר התלמוד הבבלי. אלא, שאחר שנחתם התלמוד, אין הלמד משניות בלבד "מוצא בלימודו קורת רוח והפקת רצון" מחמת ידיעתו, כי את הגמרא שהוא מקווה בע"ה ללמוד הוא עדיין לא למד. לפיכך, ניתן לקבוע כי אי לימוד הקטעים שהושמטו על ידי הצנזור, אינו מחסר בשמחת המצווה, שהרי קטעים אלו אינם מצויים בידי הרבים ואין בכוננת הלומד ללומדם. ממילא, אומנם, אין הוא נחשב למסיים מסכת, אך הוא "מסיים משניות" עם שמחת מצווה מושלמת...

דף מד/ב שיהו הכל מאמצין את כחו

מדוע הגיה המהר"ל את תפילת "מכניסי רחמים"

בסוגיינתו אומר רבי יוחנן, "לעולם יבקש אדם רחמים שיהו הכל מאמצין את כחו, ואל יהו לו צרים מלמעלה". ומפרש רש"י (ד"ה "לעולם"), "שיסייעוהו מלאכי השרת לבקש רחמים, ושלא יהו לו מסטינים מלמעלה". המהר"י מברונא (שו"ת סי' רע"ה) מבאר, כי אין זו תפילה למלאכים, חלילה, אלא זו תפילה דרך ענווה ושפלות, כדרך אדם אשר מחמת שפלותו בוש הוא להתקרב אל המלך (ועיי' ב"שדי חמד" הל' ר"ה סי' א' אות ב'). דבריו אלו של רבי יוחנן מוזכרים רבות בספרים העוסקים בנושא הבא.

תפילות בהן משולבות פניות אל המלאכים: בתפילות השנה ובפרט בימים הנוראים משולבים פיוטים ותחינות שחוברו במהלך שנות גלותנו מארצנו. אמירת אחדים מהם שנוייה במחלוקת בין הפוסקים, ואחת מהם, הידועה בפי כל, היא "מלאכי רחמים משרתי עליון, חלו נא פני א-ל במיטב הגיון, אולי יחוס עם עני ואביון אולי ירחם". בתחינה זו, כמו גם בפיוט "מכניסי רחמים, הכניסו רחמנו", אנו פונים גם אל המלאכים שיעזרונו, והיו שראו בכך טעם לפגם.

המהר"ל ("נתיבות עולם" ח"א נתיב העבודה פי"ב) היה נחרץ ביותר בנושא זה, ומאן לומר את הפיוט "מכניסי רחמים", כפי שמסביר ה"חתם סופר" זצ"ל (שו"ת או"ח סי' קס"ו) "שאין לנו עם מלאכים כלום, כי אם ה' אלקינו שומע קול תפלה". את כוונת דברי רבי יוחנן בסוגיינתו מבאר המהר"ל ש"כאשר האדם מתפלל שיתן לו השם יתברך עושר, אפשר שיהיו לו מקטרגים למעלה שאין [הוא] ראוי לעושר. אבל כאשר מתפלל שלא יהיה לו מקטרגים, שוב על הדבר שהוא מבקש אין מקטרגים". לפיכך, כותב המהר"ל, יש להגיה תפילה זו, ובמקום לומר "מכניסי רחמים הכניסו תפילותינו" בלשון רחמים, יש לומר "יכניסו תפילתנו" בלשון ציווי, שהמתפלל מצווה עליהם להכניס את תפילתו.

מדוע ה"חתם סופר" זצ"ל האריך בנפילת אפיים? ה"חתם סופר" זצ"ל (שם) מציין, כי בעקבות דברי מהר"ל אלו, דרכו להאריך בנפילת אפיים עד ששליח הציבור מגיע לתפילת "שומר ישראל" ועל ידי כך הוא נמנע מאמירת תפילת "מכניסי רחמים".

תפילת הציבור אינה זקוקה לסינוע: הרש"ש בסוגיינתו מצטט את דברי רבי יוחנן הנזכרים וכותב: "ומזה יש ללמד זכות על פזמון דמלאכי רחמים וכו' חלו נא פני א-ל וכו' ונוסח מכניסי רחמים הכניסו כו' וכיוצא באלו אשר רבים גמגמו עליהם". אלא, שהוא מוסיף הערה חשובה, על פי דברי הגמרא (סוטה לג/א, ועיי' "בית יוסף" או"ח סי' ק"א), לפיה, תפילות אלו ראויות להאמר על ידי היחיד בלבד, אך הציבור שאינו זקוק לסינוע מאת המלאכים, שהרי "הן א-ל כביר לא ימאס בתפילת רבים", אין ראוי שיאמר תפילות אלו.

נחתום בדבריו של רבי יהודה אסאד זצ"ל, שנחשב לפוסק הדור בהונגריה לאחר פטירת ה"חתם סופר" זצ"ל, שכתב בעוסקו בנושא זה, כי סליחות ותחינות אלו מקורן מ"ראשונים כמלאכים טהורי לב... מפורש כן יוצא מהש"ס בסנהדרין... א"ר יוחנן לעולם יבקש אדם רחמים שיהו הכל מאמצין את כחו...". בדבריו הוא מציין, כי רבותינו גדולי הדורות נהגו לומר סליחות אלו, ואף אלו שנמנעו, לא הורו זאת כהנהגה לכלל הציבור, אלא לעצמם נהגו כן (שו"ת "יהודה יעלה" ח"א או"ח סי' כ"א).

לו כי מאן דהוא מביט בו, והוא התפלל מיד: "תפול עליהם אימתה ופחד, בגדול זרועך ידמו כאבן - כאבן ידמו זרועך..."

ספק התעורר בליבו: שמה אף הלה יהודי שיצא לקדש את הלבנה כמוהו? לשם כך הוא אומר את הסיסמה: "דוד מלך ישראל חי וקים" (עיי' ראש השנה כה/א), ואז כשהוא שמע את חבירו אומר כן אף הוא, אבן גולה מעל ליבו. שמחה גדולה אפפה אותו, הוא מהר אליו ולחץ את ידו בהתרגשות: "שלום עליכם - עליכם שלום"...

את דבריו סיים הרב מפוניבז: "שלום עליכם" יהודים, אף אני יהודי... (חוברת "מורשת אבות").

דף מו/א שני בתי קברות היו מתקנין לבית דין

קבורת רשעים

אחד מחסידיו של ה"דברי חיים" מצאנז זצ"ל השיג גבול של יהודי אחר, וחכר את בית המרזח שהיה בחזקתו עד אז. בעל ה"דברי חיים" נזף בו על קיפוח פרנסתו ומחיתו של אותו יהודי, אך הלה ענה - "היהודי הוא, רשע הוא ומצווה לקבורו!"

השיב לו ה"דברי חיים":

- **ומנין לך** שיש מצוה לקבור יהודי רשע? הן בני ישראל במצרים עסקו בקבורת רשעי ישראל שמתו בשלושת ימי האפילה של מכת חושך, ואף על פי כן, כשהוצרכו לצאת ממצרים נתן להם הקב"ה דם פסח ודם מילה כדי שתהיה בידם מצווה שבזכותה ינאלו. הרי לך, שאין זו מצווה גדולה לקבור רשע... (סיפורי חסידים על התורה פרשת בא).

מזנת הדף

ברכת גדולי ישראל

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובדואי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל
הגר"ח אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: 3764*

לעילוי נשמת **מרת אדלה (איידל) האוזר** ע"ה ב"ר יונה פאטשוק ז"ל

נלב"ע כ"ו בטבת תשס"ד **תנצב"ה**

הונצחה ע"י בנה ידידנו ר' שלמה האוזר שיחי'

נר ה' נשמת אדם